

Stručni komentar

KOMENTAR NOVOG PRAVILNIKA O ORGANIZACIJI I OSTVARIVANJU NASTAVE U PRIRODI I EKSKURZIJE U OSNOVNOJ ŠKOLI - "Sl. glasnik RS", br. 30/2019

- Pravilnik u primeni od 1.9.2019. godine; izbor agencije koja realizuje ekskurziju vršiće se u skladu sa propisima kojima se uređuju javne nabavke; organizovanje putovanja za učenike jednog razreda svake godine u drugom području Republike Srbije; nove obaveze direktora i drugih nosilaca pripreme, organizacije i izvođenja nastave u prirodi i ekskurzije •

Ministar prosvete, nauke i tehnološkog razvoja, na osnovu člana 70. stav 3, a u vezi sa članom 67. stav 1. *Zakona o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja* ("Sl. glasnik RS", br. 88/2017, 27/2018 - dr. zakoni i 10/2019 - dalje: Zakon), doneo je *Pravilnik o organizaciji i ostvarivanju nastave u prirodi i ekskurzije u osnovnoj školi* ("Sl. glasnik RS", br. 30/2019 - dalje: Pravilnik), kojim se propisuju bliži uslovi i uređuju pitanja od značaja za organizaciju i ostvarivanje nastave u prirodi i ekskurzije u osnovnoj školi.

Pravilnik je na pravnoj snazi od 3.5.2019. godine, a primenjuje se počev od školske 2019/2020. godine, odnosno od 1.9.2019. godine.

Prelaznim i završnim odredbama Pravilnika predviđeno je da će se **postupci organizacije i ostvarivanja nastave u prirodi i ekskurzija koji su započeti** pre stupanja na snagu Pravilnika, **okončati po propisima koji su važili do stupanja na snagu Pravilnika.**

Danom stupanja na snagu Pravilnika prestaje da važi *Pravilnik o programu za ostvarivanje ekskurzije u prvom i drugom ciklusu osnovnog obrazovanja i vaspitanja* ("Sl. glasnik RS - Prosvetni glasnik", br. 7/2010 - dalje: ranije važeći pravilnik).

U Pravilniku su na precizan način uređena pitanja koja su bila obuhvaćena ranije važećim pravilnikom, i dodate odredbe koje su bile sadržane u pratećem Stručnom uputstvu Ministarstva prosvete za realizaciju ekskurzije i nastave u prirodi u osnovnoj školi (br. 610-00-790/2010-01 od 16.9.2010. godine - dalje: Uputstvo).

Pojam, cilj i zadaci nastave u prirodi i ekskurzije

U delu Pravilnika kojim se određuju pojam, ciljevi i zadaci nastave u prirodi i ekskurzije, zadržana su rešenja koja su predstavljena u predlogu pravilnika, a kojima se na detaljniji način u odnosu na ranije važeći pravilnik određuju ciljevi i zadaci nastave u prirodi i ekskurzije.

Prema članu 2. Pravilnika, **nastava u prirodi je oblik obrazovno-vaspitnog rada kojim se ostvaruju obavezni nastavni predmeti, izborni programi, projektna nastava i vannastavne aktivnosti iz plana i programa nastave i učenja za prvi ciklus osnovnog obrazovanja i vaspitanja - u klimatski pogodnom mestu iz zdravstveno-rekreativnih i obrazovno-vaspitnih razloga.**

Ekskurzija je oblik obrazovno-vaspitnog rada koji se ostvaruje van škole.

Članom 3. Pravilnika, kao **ciljevi nastave u prirodi određeni su:**

- očuvanje, podsticanje i unapređivanje ukupnog zdravstvenog stanja učenika, njihovog pravilnog psihofizičkog i socijalnog razvoja;
- stvaranje osnova za usvajanje aktivnog, zdravog i kreativnog načina života i organizovanja i korišćenja slobodnog vremena;
- proširivanje postojećih i sticanje novih znanja i iskustava o neposrednom prirodnom i društvenom okruženju;
- razvijanje ekološke svesti i podsticanje učenika na lični i kolektivni angažman u zaštiti prirode;
- socijalizacija učenika i sticanje iskustava u kolektivnom životu, uz razvijanje tolerancije i odgovornog odnosa prema sebi, drugima, okruženju i kulturnom nasleđu;
- razvijanje pozitivnih odnosa prema nacionalnim, kulturnim i estetskim vrednostima;
- razvijanje sposobnosti sagledavanja razvoja privrednih mogućnosti kraja, odnosno regiona koji se obilazi.

Cilj ekskurzije je neposredno upoznavanje pojava i odnosa u prirodnoj i društvenoj sredini, upoznavanje kulturnog nasleđa i privrednih dostignuća, a u cilju ostvarivanja obrazovno-vaspitne uloge škole.

Zadaci nastave u prirodi i ekskurzije određeni su članom 4. Pravilnika, i to tako da se ostvaruju na osnovu plana i programa nastave i učenja, obrazovno-vaspitnog rada i školskog programa i sastavni su deo godišnjeg plana rada škole.

Prema navedenim odredbama Pravilnika, **zadaci koji se ostvaruju realizacijom programa nastave u prirodi su:**

- poboljšanje zdravlja i razvijanje fizičkih i motoričkih sposobnosti učenika;
- zadovoljavanje osnovnih dečijih potreba za kretanjem i igrom;
- očuvanje prirodne dečije radoznalosti za pojave u prirodi i podsticanje interesovanja i sposobnosti za njihovo upoznavanje kroz odgovarajuće aktivnosti;
- razvijanje sposobnosti zapažanja osnovnih svojstava objekata, pojava i procesa u okruženju i uočavanje njihove povezanosti u konkretnim prirodnim i društvenim uslovima;
- podsticanje samostalnosti u procesu sticanja znanja kroz neposredne istraživačke zadatke;
- razvijanje svesti o potrebi zaštite, negovanja, čuvanja i unapređivanja prirodne i životne sredine i izgrađivanje ekoloških navika;

- upoznavanje prirodno-geografskih, kulturno-istorijskih znamenitosti i lepote mesta i okoline;
- upoznavanje sa načinom života i rada ljudi pojedinih krajeva;
- upoznavanje raznovrsnosti biljnog i životinjskog sveta pojedinih krajeva, uočavanje njihove povezanosti i promenljivosti;
- upoznavanje sa karakteristikama godišnjih doba u prirodi i smenjivanje vremenskih prilika;
- razvijanje sposobnosti snalaženja tj. orijentisanja u prostoru i vremenu;
- osposobljavanje učenika za bezbedan i pravilan boravak u prirodi;
- razvijanje pravilnih higijensko-zdravstvenih navika i podsticanje samostalnosti u obavljanju lične higijene i brige o sebi;
- podsticanje i stvaranje navike za negovanje redovne fizičke aktivnosti i za što češći boravak u prirodi;
- formiranje navika redovne i pravilne ishrane;
- navikavanje na pravilno smenjivanje rada, odmora i sna;
- razumevanje i uvažavanje različitosti među pojedincima;
- podsticanje grupnog rada, dogovaranja i saradnje sa vršnjacima i odraslima kroz odgovarajuće aktivnosti.

Zadaci ekskurzije utvrđeni Pravilnikom su:

- proučavanje objekta i fenomena u prirodi;
- uočavanje uzročno-posledičnih odnosa u konkretnim prirodnim i društvenim uslovima;
- razvijanje interesovanja za prirodu i ekološke navike;
- upoznavanje načina života i rada ljudi pojedinih krajeva;
- razvijanje pozitivnog odnosa prema: nacionalnim, kulturnim i estetskim vrednostima, sportskim potrebama i navikama, kao i pozitivnim socijalnim odnosima.

Sadržaji i program nastave u prirodi i ekskurzije

Sadržaji nastave u prirodi, shodno članu 5. stav 1. Pravilnika, **ostvaruju se na osnovu plana i programa nastave i učenja iz kojeg se izdvajaju oni sadržaji koji su pogodni za ostvarivanje ciljeva i zadataka nastave u prirodi, a odgovaraju uslovima u kojima se ona realizuje.**

Odredbama člana 5. Pravilnika predviđeno je da se **u programima nastave i učenja za pojedine predmete mogu naći sadržaji koji eksplicitno ili implicitno upućuju** na pogodnost ovog oblika obrazovno-vaspitnog rada.

Sadržaji nastave u prirodi ostvaruju se i na osnovu školskog programa i sastavni su deo godišnjeg plana rada škole.

Sadržaji ekskurzije ostvaruju se na osnovu plana i programa nastave i učenja, obrazovno-vaspitnog rada i sastavni su deo školskog programa i godišnjeg plana rada škole.

Pravilnikom su određeni sadržaji ekskurzija, odvojeno za prvi i drugi ciklus osnovnog obrazovanja i vaspitanja. Ovde primećujemo da je, umesto termina "nastava u prirodi" zadržan termin "ekskurzija u prvom ciklusu osnovnog obrazovanja i vaspitanja" iz ranije važećeg pravilnika.

Određivanje same sadržine ekskurzija nije značajnije menjano u odnosu na ranije važeći pravilnik.

Sadržaji ekskurzije u prvom ciklusu osnovnog obrazovanja i vaspitanja su posebno:

- uočavanje oblika reljefa i površinskih voda u okolini i prirodno-geografskih odlika Republike Srbije;
- posmatranje karakterističnih biljaka i životinja (obilazak staništa biljaka i životinja);
- posete zaštićenim prirodnim područjima (nacionalni parkovi, rezervati, spomenici prirode i dr.);
- upoznavanje s prošlošću i kulturnom baštinom zavičaja i otadžbine (obilazak muzeja, kulturno-istorijskih spomenika, etno-sela, spomen-kuća znamenitih ljudi - naučnika, književnika, umetnika, vojskovođa, državnika i dr.);
- razvijanje sposobnosti orijentacije u prostoru i vremenu;
- obilazak raznih tipova poljoprivrednih površina i stočarskih farmi (upoznavanje s proizvodnjom zdrave hrane);
- obilazak privrednih društava i javnih preduzeća (prerada prirodnih sirovina, upoznavanje s različitim delatnostima ljudi, zaštita životne sredine i dr.).

Sadržaji ekskurzije u drugom ciklusu osnovnog obrazovanja i vaspitanja su posebno:

- **posete koje omogućavaju upoznavanje sa prirodnim lepotama, prirodno-geografskim i društveno-geografskim odlikama Republike Srbije** (planine, reke, jezera, banje, biljni i životinjski svet, zaštićeni prirodni objekti i nacionalni parkovi, stanovništvo, narodi i etničke zajednice u Republici Srbiji i dr.);
- **obilazak praiistorijskih, antičkih, srednjovekovnih i novovekovnih i lokaliteta savremenog doba** (Lepenski vir, Vinča, Sirmijum, Viminacijum - vojni logor, Gamzigrad - Carska palata, Medijana, Studenica, Đurđevi Stupovi, Žiča, Mileševa, Sopoćani, Gradac, Gračanica, Visoki Dečani, Ravanica, Lazarica, Ljubostinja, Manasija, Kalenić, Sremski Karlovci, Krušedol, Novo Hopovo, Vrdnik, Smederevska tvrđava, Golubac, Niška tvrđava, Petrovaradinska tvrđava, Orašac, Topola, Čele-kula, Takovo, Tršić, Brankovina, Vračevšnica, Tekeriš, Struganik, Šumarice i dr.);
- **obilazak Beograda, prestonice Republike Srbije** (Dom Narodne skupštine, Narodno pozorište, Narodni muzej, Beogradska tvrđava, Opservatorija, Vojni muzej, Muzej Srpske pravoslavne crkve, Muzej Prvog srpskog ustanka - Konak kneza Miloša, Konak kneginje Ljubice, Narodna biblioteka, kraljevski dvorovi na Dedinju,

Muzej grada, Avala, Jajinci, Etnografski muzej, Pedagoški muzej, Muzej Vuka i Dositeja, Saborna crkva, Hram Svetog Save na Vračaru, Prirodnjački muzej, Botanička bašta "Jevremovac", zoološki vrt, Muzej jugoslovenske kinoteke, Muzej Nikole Tesle, Muzej savremene umetnosti i dr.);

- **obilazak ustanova kulture u Republici Srbiji** (Galerija Matice srpske u Novom Sadu, Srpsko narodno

pozorište u Novom Sadu, Knjaževsko-srpski teatar u Kragujevcu, zavičajni i lokalni muzeji, spomen-kuće i dr.);

- **obilazak privrednih društava i javnih preduzeća** (preduzeća u oblasti prehrambene, hemijske, mašinske i elektroindustrije, industrije građevinskog materijala, energetike i dr.);

- **podsticanje ispoljavanja pozitivnih emocionalnih doživljaja.**

U skladu sa članom 6. Pravilnika, **program nastave u prirodi predlaže stručno veće za razrednu nastavu i predlog dostavlja nastavničkom veću, radi razmatranja i usvajanja.**

Program ekskurzije predlažu odeljenska i stručna veća škole, a predlog dostavljaju nastavničkom veću, radi razmatranja i usvajanja.

Nastava u prirodi i ekskurzija mogu da se realizuju, ako je **savet roditelja dao saglasnost na program nastave u prirodi, odnosno ekskurzije.**

Program nastave u prirodi i ekskurzije sadrži: obrazovne i vaspitne ciljeve i zadatke; sadržaje kojima se postavljeni ciljevi ostvaruju; planirani obuhvat učenika; nosioce predviđenih sadržaja i aktivnosti; trajanje, putne pravce, tehničku organizaciju, način finansiranja i druga pitanja od značaja za realizaciju programa nastave u prirodi i ekskurzije.

Nosioci pripreme, organizacije i izvođenja nastave u prirodi i ekskurzije

Jedno od pitanja koje je ranije bilo sadržano u Uputstvu, a koje je sada uređeno članom 7. Pravilnika, je pitanje nosilaca pripreme, organizacije i izvođenja nastave u prirodi i ekskurzije. Ove odredbe su proširene i precizirane u pogledu konkretnih zaduženja i odgovornosti nosilaca navedenih aktivnosti.

Nosioci pripreme, organizacije i izvođenja programa nastave u prirodi su direktor škole, stručni vođa putovanja, nastavnik razredne nastave, odnosno drugi nastavnik koga odredi direktor škole i koji je dobio saglasnost stručnog veća za razrednu nastavu.

Nosioci pripreme, organizacije i izvođenja programa ekskurzije su direktor škole, stručni vođa putovanja, odeljenjski starešina ili drugi nastavnik, koga odredi direktor škole i koji je dobio saglasnost odeljenjskog veća.

Stručni vođa putovanja može biti direktor škole ili lice koje on ovlasti, a koje je iz reda nastavnika razredne nastave, odnosno nastavnika koji ostvaruju plan i program nastave i učenja.

Radi obezbeđivanja veće sigurnosti učenika na nastavi u prirodi i ekskurziji, **direktor može da odredi da, pored nastavnika razredne nastave, odnosno odeljenjskog starešine, nastavu u prirodi, odnosno ekskurziju prati još najviše jedan nastavnik koji izvodi nastavu učenicima tog odeljenja.**

Stručni vođa putovanja prati i sprovodi program koji se odnosi na ostvarivanje postavljenih obrazovno-vaspitnih ciljeva i zadataka i odgovarajućih sadržaja nastave u prirodi i ekskurzije.

Stručni vođa putovanja i nastavnik razredne nastave, odnosno odeljenjski starešina koordinira ostvarivanje sadržaja i aktivnosti predviđenih programom nastave u prirodi, odnosno ekskurzije, stara se o bezbednosti i ponašanju učenika.

Pravilnikom je predviđeno i da, **izuzetno, nastavnik razredne nastave, odnosno odeljenjski starešina obavlja poslove iz nadležnosti stručnog vođe putovanja, ako je u pitanju škola sa malim brojem učenika i škola sa kombinovanim odeljenjima.**

Uslovi za izvođenje nastave u prirodi i ekskurzije

Članom 8. Pravilnika određeni su uslovi za izvođenje nastave u prirodi i ekskurzije, koji se odnose ne broj, odnosno potreban obuhvat dece. Na ovom mestu napominjemo da je, članom 9. Pravilnika određeno da i priprema učenika, roditelja i dece predstavlja uslov za realizaciju nastave u prirodi i ekskurzije.

Nastava u prirodi se organizuje i izvodi, uz prethodnu pismenu saglasnost roditelja, odnosno drugog zakonskog zastupnika (dalje: roditelj) **po pravilu za najmanje 80% učenika istog razreda**, ukoliko su stvoreni uslovi za ostvarivanje ciljeva i zadataka.

Ekskurzija se organizuje i izvodi, uz prethodnu pismenu saglasnost roditelja, **po pravilu za najmanje 60% učenika istog razreda**, ukoliko su stvoreni uslovi za ostvarivanje ciljeva i zadataka.

Izuzetno, nastava u prirodi, odnosno ekskurzija može da se organizuje za učenike odeljenja u kojem pismenu saglasnost dá najmanje 60% roditelja učenika.

Izvođenje nastave u prirodi, odnosno ekskurzije za učenike istog razreda organizuje se sa istim sadržajem, po pravilu istovremeno.

Ako nisu ispunjeni navedeni uslovi nastava u prirodi, odnosno ekskurzija se ne organizuje o čemu odluku donosi direktor.

Priprema nastave u prirodi i ekskurzije

Priprema nastave u prirodi i ekskurzije, u skladu sa članom 9. Pravilnika, obuhvata pripremu učenika, roditelja i nastavnika, i predstavlja uslov za realizaciju nastave u prirodi i ekskurzije. Ove odredbe predstavljaju novinu u

odnosu na ranije važeći pravilnik i Uputstvo, jer su precizno određene radnje, odnosno načini na koje bi ove tri kategorije učesnika u putovanju trebalo pripremiti.

Priprema učenika

Priprema učenika podrazumeva da se učenici unapred upoznaju sa mestom u koje odlaze, uslovima života u kojima se organizuje nastava u prirodi, odnosno ekskurzija, oblicima i sadržajima rada, načinom prevoza i ponašanjem u toku puta, potrebnim knjigama, priboru, odeći, obući, pojedinim sportsko-rekreativnim aktivnostima koje će se tamo realizovati.

Učenici, podeljeni u grupe, uz pomoć nastavnika pripremaju kratke referate o oblastima i mestima koja posećuju.

Posebna pažnja posvećuje se delu pripreme u kome se nastavnik sa učenicima dogovara oko **pravila ponašanja** tokom izvođenja nastave u prirodi i ekskurzije.

Priprema roditelja

Priprema roditelja podrazumeva **organizovanje roditeljskih sastanaka i pružanje informacija** o osnovnim geografskim karakteristikama i klimatskim uslovima kraja u kome se organizuje nastava u prirodi, odnosno ekskurzija, vremenu odlaska, dužini boravka, ceni, dokumentaciji koju treba pripremiti, uslovima smeštaja, ishrane, zdravstvene zaštite, uslovima života i rada učenika, mogućnostima komunikacije sa decom i sl.

Obaveza ustanove je da roditeljima dâ **detaljna uputstva o pripremi učenika**, sa spiskom neophodnog pribora za ličnu higijenu, pisanje, potrebnom garderobom, da **upozna roditelje sa pravilima ponašanja** učenika tokom nastave u prirodi, odnosno na ekskurziji i **zakonskom odgovornošću roditelja za ponašanje učenika** tokom nastave u prirodi, odnosno na ekskurziji i slično.

Radi **prikupljanja važnih informacija** vezanih za zdravstveni i psihofizički status dece, njihove osobenosti, specifične navike i interesovanja, organizuju se sa roditeljima **posebni razgovori**.

Priprema nastavnika

Priprema nastavnika obuhvata individualnu i zajedničku pripremu.

Zajednička priprema nastavnika se odvija putem kraćih sastanaka na nivou škole, na kojima se razmatraju organizaciona pitanja od značaja za izvođenje nastave u prirodi i ekskurzije.

Individualna priprema nastavnika obuhvata dobro informisanje nastavnika o geografskim i geološkim karakteristikama kraja, o flori i fauni, istorijskim podacima, značajnim kulturnim, privrednim i drugim objektima koji se mogu posetiti, običajima i etnografskim karakteristikama područja i mesta na kome će se odvijati nastava u prirodi, odnosno ekskurzija.

Na osnovu prikupljenih podataka i postavljenih ciljeva i zadataka nastave u prirodi, odnosno ekskurzije, **nastavnik sastavlja program koji će se realizovati** (pored sadržaja nastave program poseduje i sportsko-rekreativne i kulturne aktivnosti, društvene igre, tipske večernje programe i dr.), odabira metode i oblike rada, određuje dinamiku aktivnosti i priprema sve što će mu obezbediti efikasan i uspešan rad.

Precizirano je i da bi program nastave u prirodi, odnosno ekskurzije trebalo da sadrži jasnu strukturu koja ukazuje na ciljeve i ishode u skladu sa programom nastave i učenja, koje treba ostvariti.

Škola sačinjava **operativne planove** koji, imajući u vidu postojanje nepredvidivih faktora koji su od uticaja na realizaciju nastave u prirodi, odnosno ekskurzije, poseduju **fleksibilnost, odnosno prilagodljivost datim okolnostima npr. lošim vremenskim uslovima i sl.**

Realizacija nastave u prirodi i ekskurzije

Članom 10. Pravilnika određena je dužnost nastavnika da se starao organizaciji i realizaciji redovne nastave i predviđenih aktivnosti, kao i o bezbednosti učenika za vreme trajanja nastave u prirodi, odnosno ekskurzije.

Takođe, prilikom realizacije nastave u prirodi, nastavnik bi trebalo da uvažava individualne karakteristike učenika, razlike u njihovim potrebama i mogućnostima, da podstiče saradnju i timski rad, samostalnost i ličnu odgovornost.

U ovom delu Pravilnika predviđena je i odgovornost direktora ustanove za zakonitost realizacije nastave u prirodi, ekskurzije i studijskog putovanja.

U odredbama Pravilnika sadržana je i preporuka da se prilikom ostvarivanja programa nastave u prirodi što više nastavnih i vannastavnih aktivnosti realizuje u prirodnom okruženju - uz smenjivanje redovne nastave, samostalnih aktivnosti učenika, sportsko-rekreativnih i kulturnih aktivnosti, igre i zabave, pasivnog i aktivnog odmora.

U pogledu trajanja, predviđeno je da **nastava u prirodi može da se realizuje u trajanju od sedam do 10 dana**. U skladu sa ciljem i zadacima ekskurzije određuju se putni pravci, objekti, manifestacije, krajevi i predeli u kojima se realizuje ekskurzija.

Ekскурzija se izvodi isključivo na teritoriji Republike Srbije.

Za učenike sedmog i osmog razreda osnovne škole, ekskurzija se može organizovati i u Republici Srpskoj.

Novinu u podzakonskoj regulativi predstavljaju **studijska putovanja**, koja, u skladu sa članom 10. st. 7. i 8. Pravilnika, škola može **za grupu učenika u cilju učenja jezika i upoznavanja kulture, saradnje u okviru projekata i drugih oblika obrazovno-vaspitnog rada**, a koje se izvodi uz **prethodno pribavljenu saglasnost**

nadležne školske uprave. Studijsko putovanje je sastavni deo godišnjeg plana rada škole kojim se bliže uređuje njegova organizacija, ciljevi i zadaci.

Ako je ekskurzija, odnosno studijsko putovanje organizovano u vreme nastavnih dana, **nastava se nadoknađuje za sve učenike, u skladu sa školskim kalendarom i godišnjim planom rada.**

Trajanje ekskurzije propisano je planom nastave i učenja.

Novinu u Pravilniku, u odnosu na raniju regulativu predstavlja i određivanje područja Republike Srbije u kojima se (svake godine u drugom području), za učenike jednog razreda organizuje ekskurzija, a to su:

- 1) Autonomna pokrajina Vojvodina (Bačka, Banat, Srem);
- 2) Zapadna Srbija sa Tarom;
- 3) Jugozapadna Srbija (Zlatibor, Zlatar, Uvac);
- 4) Centralna Srbija: Šumadija i Pomoravlje;
- 5) Ibarsko-kopaonički kraj;
- 6) Južna Srbija (Niš-Vranje);
- 7) Istočna Srbija sa Đerdapom;
- 8) Beograd i okolina.

Izbor agencije za realizaciju nastave u prirodi i ekskurzije

Izbor ponuđača, odnosno agencije koja će realizovati nastavu u prirodi, odnosno ekskurziju ranije je bio uređen Uputstvom, na način da škola objavljuje oglas za putovanje učenika u najmanje jednim novinama na teritoriji RS, na osnovu koga se podnose ponude i vrši izbor najboljeg ponuđača prema zadatim kriterijumima.

U članu 11. Pravilnika određeno je da nastavu u prirodi, odnosno ekskurziju, **može da realizuje isključivo agencija koja poseduje zakonom propisanu licencu za organizovanje turističkog putovanja**, što je bilo predviđeno i Uputstvom, ali prenošenjem ovog uslova u podzakonski akt, on dobija na snazi i postaje eliminacioni uslov za dodelu ugovora ponuđačima.

Pravilnikom se predviđa da se izbor agencije za realizaciju nastave u prirodi i ekskurzije sprovodi u skladu sa zakonom koji uređuje javne nabavke.

Iako se u daljem tekstu Pravilnika govori o postupku javne nabavke, mišljenja smo da će obaveza sprovođenja javnog, transparentnog postupka zavisiti od procenjene vrednosti nabavke usluga ekskurzije, odnosno trebalo bi razlikovati pojam postupka sprovedenog u skladu da zakonom kojim se uređuju javne nabavke, i pojam postupka javne nabavke. Ovo iz razloga što su samim **Zakonom o javnim nabavkama ("Sl. glasnik RS", br. 124/2012, 14/2015 i 68/2015)** predviđene nabavke na koje se zakon ne primenjuje, odnosno nabavke do određenog iznosa procenjene vrednosti ne moraju se sprovođiti kao javne.

Prema Pravilniku, postupak javnih nabavki sprovodi komisija škole koju obrazuje direktor. Komisija ima najmanje tri člana, od kojih je **najmanje jedan predstavnik saveta roditelja razreda za koje se organizuje nastava u prirodi, odnosno ekskurzija i najmanje jedan nastavnik koji će realizovati nastavu u prirodi, odnosno ekskurziju**, pri čemu se na sva ostala pitanja u vezi sa sastavom komisije shodno primenjuju odredbe zakona kojim se uređuje oblast javnih nabavki. Ovom odredbom, dakle, **nije precizirano da li član komisije mora biti službenik za javne nabavke** odnosno drugo lice sa odgovarajućim kvalifikacijama, već će to ceniti prema odredbama Zakona o javnim nabavkama u svakom konkretnom slučaju.

Pravilnikom je uređeno da stručnu pomoć članovima komisije pružaju sekretar škole, ukoliko nije član komisije, i lice koje u školi obavlja finansijske i računovodstvene poslove.

Predlog odluke o dodeli ugovora komisija utvrđuje primenom zakonom propisanih kriterijuma, posebno vodeći računa o sledećem:

1) Kvalitet programa putovanja:

- kvalitet smeštaja i ishrane (kategorija objekta primerena uzrastu učenika i ciljevima i zadacima nastave u prirodi, odnosno ekskurzije, struktura soba bez mogućnosti proširenja smeštajnih kapaciteta suprotno zakonu, način usluživanja obroka, lokacija objekta i dr.),
- sadržaj programa (ispunjenost programa, vodiči, zabavni sadržaji i sl.),
- kvalitet prevoza;

2) Cena, uslovi celodnevne brige o učenicima i uslovi plaćanja.

Posebno je određeno da je prilikom određivanja dodatnih uslova za učešće u postupcima javnih nabavki, potrebno naročito voditi računa o definisanju uslova poslovnog kapaciteta u vezi sa prethodnim iskustvom ponuđača, a što se dokazuje referentnim listama i potvrđama referentnih naručilaca putovanja.

Odluku o dodeli ugovora **donosi direktor na osnovu predloga komisije.**

Škole koje imaju odgovarajuće uslove, kao i ustanove koje su specijalizovane za ostvarivanje kvalitetnih programa za decu i učenike u funkciji aktivnog slobodnog vremena, sa posebnim usmerenjem na sportsko-rekreativne aktivnosti i koje imaju odgovarajuće uslove, mogu da budu centri za realizaciju nastave u prirodi, kao i za realizaciju aktivnosti učenika više škola (Centar dečjih odmarališta, Pionirski grad i druge odgovarajuće ustanove namenjene deci i učenicima), u skladu sa zakonom koji uređuje osnovno obrazovanje i vaspitanje.

Nastavnik razredne nastave, odnosno odeljenjski starešina obaveštava roditelje o programu i ceni nastave u prirodi, odnosno ekskurzije, izboru agencije i ostalim uslovima putovanja.

Višednevna putovanja ugovaraju se najmanje na bazi punog pansiona, a jednodnevna mogu biti ugovorena bez obroka.

Prilikom realizacije ekskurzije agencija je dužna da ispuni sve uslove i obaveze propisane zakonom kojim se uređuje delatnost turizma, a posebno u pogledu programa putovanja i opštih uslova putovanja.

Bezbednost putovanja i briga o zdravlju učenika

Sa ciljem postizanja najvećeg mogućeg stepena bezbednosti putovanja, u skladu sa članom 12. Pravilnika, direktor škole je obavezan da organizuje **konsultativni sastanak** pre izvođenja putovanja, na koji poziva predstavnike svih interesnih grupa u procesu odlučivanja i planiranja, o čemu se sačinjava zapisnik.

Ako se prevoz obavlja drumskim saobraćajem, direktor škole obavezan je da obezbedi da se putovanje izvrši u skladu sa propisima kojima se uređuje način obavljanja organizovanog prevoza dece.

Ako nadležni organ unutrašnjih poslova utvrdi neispravnost dokumentacije, tehničku neispravnost vozila ili bilo koji drugi razlog u pogledu psihofizičke sposobnosti vozača, direktor ili stručni vođa putovanja obustaviće putovanje do otklanjanja utvrđenih nedostataka.

Zabranjeno je konzumiranje alkohola i opojnih sredstava za sve učesnike putovanja.

Plan dežurstva učenika i nastavnika za vreme putovanja je sastavni deo programa nastave u prirodi, odnosno ekskurzije.

Dnevne aktivnosti utvrđene programom nastave u prirodi, odnosno ekskurzije moraju biti realizovane do 22 časa.

U odnosu na raniju regulativu, precizirano je da je za putovanja duža od jednog dana, izabrana turistička agencija dužna da obezbedi lekara - pratioca, ukoliko u mestima boravka učenika ne postoji organizovana zdravstvena služba. Ranije nije bilo određeno da je to obaveza agencije, već je važila opšta formulacija "obezbeđuje se".

Za putovanja duža od dva dana neophodno je da roditelj dostavi podatke o zdravstvenom, fizičkom i psihičkom stanju učenika, koje izdaje izabrani lekar/pedijatar na osnovu zdravstvenog kartona. Ovde se može primetiti da je modifikovana ranija obaveza dostavljanja popunjenog zdravstvenog lista za učenika, od strane roditelja.

Tajnost podataka o zdravstvenom, fizičkom i psihičkom stanju učenika mora biti obezbeđena i o ovome se stara direktor škole, nastavnik razredne nastave, odnosno odeljenjski starešina i lekar.

Izveštaj o izvođenju nastave u prirodi, odnosno ekskurzije

Izveštavanje o izvedenoj nastavi u prirodi i ekskurziji je jedno od pitanja koja nisu bila uređena ranije važećim pravilnikom, već je bilo sadržano u Uputstvu. Slične odredbe, ali proširene i sa preciziranjem načina sastavljanja izveštaja, unete su u član 13. Pravilnika.

Posle izvedenog putovanja, stručni vođa putovanja i predstavnik turističke agencije **sačinjavaju zabelešku o izvođenju putovanja**, nakon čega **stručni vođa putovanja u roku od tri dana sačinjava izveštaj**, koji podnosi direktoru, sa ocenom o izvođenju i kvalitetu pruženih usluga.

Nakon izvedenog putovanja učenici popunjavaju anketni list.

Sastavni deo izveštaja čini i informacija o stečenim znanjima i iskustvima sa putovanja, način njihove integracije u nastavni proces, utiske učenika o realizovanom putovanju, kao i planirane obavezne aktivnosti koje će nastavnici sa učenicima osmisliti i realizovati u nastavi i vannastavnim aktivnostima (npr. projekti, prezentacije za roditelje, izložbe i sl.).
--

Izveštaj se dostavlja i savetu roditelja i nastavničkom veću radi razmatranja, a školskom odboru radi razmatranja i usvajanja.

Nastavnik razredne nastave, odnosno odeljenjski starešina upozna je roditelje sa izveštajem na roditeljskom sastanku.

Izveštaj o putovanju je sastavni deo godišnjeg izveštaja o radu škole.

Ako se prilikom razmatranja izveštaja o ostvarivanju putovanja oceni da predviđeni program nije ostvaren u celosti ili da turistička agencija nije ispoštovala ugovorne obaveze, škola podnosi reklamaciju agenciji.

ODREĐIVANJE NAKNADE ZA BRIGU O UČENICIMA NA EKSKURZIJI I NASTAVI U PRIRODI

Pitanje:

- Imajući u vidu da se Pravilnikom o organizaciji i ostvarivanju nastave u prirodi i ekskurzije u osnovnoj školi ("Sl. glasnik RS", br. 30/2019) ne regulišu dnevnice nastavnika, ni naknade za brigu o deci, niti se propisuje da Savet roditelja o tome donosi odluku, da li prilikom realizacije nastave u prirodi i ekskurzije nastavnici imaju pravo na dnevnicu, na naknadu za brigu o deci ili ostvaruju neko drugo pravo i kako da škola ispravno postupi?

Odgovor:

Novi Pravilnik o organizaciji i ostvarivanju nastave u prirodi i ekskurzije u osnovnoj školi ("Sl. glasnik RS", br. 30/2019) koji uređuje ekskurzije i nastavu u prirodi ne sadrži decidno iskazanu odredbu o naknadi za rad nastavnika koja mu je do sada, prema ranije važećem propisu, bila isplaćivana na osnovu odluke Saveta roditelja, u iznosu koji taj organ odredi. Ne radi se i nije se ni do sada radilo o dnevnicu, jer zakonski, nastavnik ovde ne bi imao pravo na dnevnicu (stav Republičkog sekretarijata za zakonodavstvo) već samo na naknadu za brigu o učenicima koje vodi na ekskurziju. Članom 10. Pravilnika o organizaciji i ostvarivanju nastave u prirodi i ekskurzije u osnovnoj školi, u stavu 1. kaže se da se "Nastavnik stara o organizaciji i realizaciji redovne nastave i predviđenih aktivnosti, kao i o bezbednosti učenika za vreme trajanja nastave u prirodi, odnosno ekskurzije".

S tim u vezi, savet roditelja bi morao dogovoriti "naknadu za brigu o deci" koja se isplaćuje nastavniku i koja nema karakter dnevnice, a koju plaćaju roditelji (kao i do sada).